

Dobrovolnický program Národního muzea

Ludmila Tůmová

1 Na skutečnost, že v českém prostředí je dobrovolnictví běžnější v oblasti sociální a zdravotní je odkazováno např. v úvodním článku publikace *Dobrovolníci pro kulturu* (MÜLLEROVÁ, Magdalena (ed.). *Dobrovolníci pro kulturu. Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2011, s. 8. ISBN 978-80-7008-268-3.).

2 Skupina byla ustanovena jako jedna z tematických skupin na konferenci v Berouně roku 2010 (*Metodické doporučení Ministerstva kultury ČR pro dobrovolnictví v kultuře a umění*. 2012, s. 2).

3 Metodické doporučení Ministerstva kultury ČR pro dobrovolnictví v kultuře a umění. 2012. Druhé upravené vydání této publikace bylo zveřejněno v roce 2015 (*Metodické doporučení Ministerstva kultury ČR pro dobrovolnictví v kultuře a umění*. Praha: NIPOS, 2015).

4 Viz MÜLLEROVÁ, Magdalena (ed.). *Dobrovolníci pro kulturu. Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2011. ISBN 978-80-7008-268-3; VYKOUPILOVÁ, Pavla. *Muzeum s dobrovolníky nebo bez nich? Příspěvek pronesený na konferenci 20. listopadu 2015, Muzeum pro návštěvníky: tradiční i nové formy komunikace a prezentace [online]*. Praha: 2015 [cit. 24. 7. 2015].

Dostupné z: <http://emuzeum.cz/muzeologie-a-metodikalsborniky-konferenci/muzeum-pro-navstevniky-tradicni-i-nove-formy-komunikace-a-prezentace-1.html>

5 *Kulturním institucím, v nichž funguje dobrovolnický program, se ve svém příspěvku „Muzeum s dobrovolníky nebo bez nich?“ na konferenci Muzeum pro návštěvníky: tradiční i nové formy komunikace a prezentace věnovala Mgr. Pavla Vykoupilová (Ibidem).*

6 *Vedle domácích dobrovolnických programů se vzorem pro tento projekt staly i programy fungující v zahraničí (např. v Natural British Museum, British Museum a další).*

National Museum Volunteer Program

Abstract: *In February 2015 the National Museum officially launched its volunteer program. The support and the involvement of the museum employees allowed many volunteer positions to be created through the whole museum. The volunteers are mostly involved in working with the museum collections and participating in the activities prepared by the museum for the public. The project has now (October 2015) been active for nine months. So far almost 130 volunteers have taken part in the volunteer program and together have dedicated approximately 4 300 working hours to the National Museum. The project offers many potential benefits for the participants, museum employees and the museum itself. Last but not least, the volunteer project has become a great way of making the National Museum more accessible to the public.*

Keywords: *National Museum, volunteer, volunteer program*

Dobrovolnictví je v českém prostředí spojeno především s oblastí zdravotnictví a sociální péče.¹ Větší pozornost ve spojitosti s tímto tématem začala být věnována oblasti kultury od roku 2011, kdy Rada ministrů EU vyhlásila tento rok Evropským rokem dobrovolnictví. Za přispění neformální pracovní skupiny Dobrovolnictví v kultuře² byla následujícího roku vydána také první česká metodická publikace věnující se této problematice.³ Akce pořádané ve spojitosti s Evropským rokem dobrovolnictví přispěly k rozvoji dobrovolnictví v některých kulturních institucích v České republice.⁴ Domnívám se, že během posledních let se v návaznosti na tyto aktivity situace ohledně dobrovolnictví v kulturních institucích zlepšila, nedosáhla však ještě takové úrovně jako je tomu právě v oblasti zdravotnictví a sociální péče, nebo např. v oblasti práce s dětmi a mládeží. Zapojení dobrovolníků prostřednictvím dobrovolnického programu do aktivit muzea je již delší čas úspěšně realizováno např. v Moravském zemském muzeu, Moravské galerii v Brně a Židovském muzeu v Praze.⁵ Úspěšné fungování těchto projektů se stalo inspirací pro rozhodnutí uvést do praxe dobrovolnický program Národního muzea.⁶

K oficiálnímu spuštění dobrovolnického programu v Národním muzeu došlo v únoru roku 2015. Projekt nabízí zájemcům z řad široké veřejnosti příležitost úča-

stnit se činnosti muzea a podílet se tak na jeho fungování.⁷

Právě zájem ze strany veřejnosti aktivně se podílet na fungování Národního muzea se stal jedním z impulsů, který přispěl ke snaze celý projekt realizovat. Nebylo by však možné celý systém spolupráce rozběhnout bez podpory a zájmu pracovníků muzea – ti při přípravě programu projeví aktivní zájem na uvedení této myšlenky do praxe. Navržený program před jeho spuštěním připomínkovali právě muzejní pracovníci, kteří zároveň vytipovali činnosti, jichž by se potenciální zájemci z řad veřejnosti mohli účastnit. Při výběru těchto aktivit byl kladen důraz nejenom na přínos odvedené práce muzeu, ale také na to, aby dobrovolnické činnosti byly atraktivní pro uchazeče o program. Přehled možných dobrovolnických činností velmi rozšířila skutečnost, že se do přípravy programu a výběru potenciálních dobrovolnických pozic podařilo zapojit téměř všechny složky Národního muzea. Po spuštění projektu si tedy zájemci mohli vybrat z pozic v Náprstkově muzeu, Knihovně Národního muzea, Historickém muzeu, Přírodovědeckém muzeu a Českém muzeu hudby. Vyjít vstříc různému zájmu uchazečů o dobrovolnický program se podařilo i prostřednictvím nabídky rozmanitých aktivit, na kterých se mohou zájemci podílet (obr. 1). Největší zájem uchazeči o dobrovolnický program projeví o činnosti související se samotnými sbír-

Mgr. Ludmila Tůmová
Národní muzeum
ludmila_tumova@nm.cz

kovými předměty.⁸ Projekt tak může např. velkou měrou pomoci s probíhající digitalizací a katalogizací sbírek (obr. 2, 3).⁹ V případě delší spolupráce se účast na těchto činnostech může stát pro dobrovolníky velmi zajímavou – nezdělaná totiž na odděleních dostávají příležitost věnovat se vymezené části sbírky. Např. na Divadelním oddělení tak účastníci projektu přispívají ke zpracování pozůstalosti významných osobností divadla a na Oddělení knižní kultury zájemci zpracovávají sbírku svatých obrázků. Do práce se sbírkovými předměty se v rámci programu zapojují v restaurátorských dílnách Národního muzea i odborně vzdělaní zájemci a studenti odborných škol, kteří tak využívají této příležitosti k získání praxe pro své budoucí uplatnění v oboru. Se stejnou motivací se studenti přírodovědných oborů připojují k činnosti genetické laboratoře a pracovišť Přírodovědného muzea.

Část dobrovolníků působících v muzeu se podílí na přípravě a realizaci jeho programů pro veřejnost. S veřejností zájemci pracují např. v Muzeu Antonína Dvořáka či v Náprstkově muzeu – zde se dobrovolníci uplatňují při realizaci výtvarných dílen pro děti a dospělé, stejně tak jako na festivalu Barevné nádvoří.

Nabídka dobrovolnických pozic se průběžně proměňuje v závislosti na „vytíženosti“ jednotlivých oddělení a vývoji celého programu.

Se zohledněním připomínek zaměstnanců, kteří měli do budoucna s dobrovolníky pracovat, postupně vznikala administrativní a organizační podoba projektu. Při přípravě této části programu jsme se snažili celý systém plánované dobrovolnické spolupráce co nejvíce zjednodušit a zprůhlednit tak, aby v budoucnu zaměstnanci od spolupráce s dobrovolníky neodrazovala nadměrná administrativní zátěž. Tuto snahu neustále doprovázel záměr udržet celý projekt při jeho přípravě a zvláště pak při jeho uvádění do praxe pod kontrolou, aby muzeum neztratilo celkový přehled o fungování programu. Prvek kontroly (přesněji řečeno zejména důraz na přehlednost systému a jeho fungování) byl do

projektu zaveden především v organizační rovině. Z pracovníků muzea byl vybrán koordinátor dobrovolníků,¹⁰ který centrálně zajišťuje veškerou agendu týkající se projektu a zároveň se stará o jeho prezentaci na veřejnosti. V rámci každého odboru působí kontaktní osoba, která zajišťuje prvotní kontakt se zájemci o dobrovolnictví a pomáhá zaměstnancům jednotlivých oddělení s administrativní agendou spojenou s programem. U velkých odborů (např. Historické a Přírodovědecké muzeum) se osvědčilo navíc určit kontaktní osobu pro jednotlivá oddělení zapojená do projektu, čímž se zjednodušil proces prvotní komunikace s dobrovolníky. Naopak u menších odborů¹¹ nevyvstala po spuštění projektu potřeba organizační strukturu programu dále rozčlenit a hlavní linií komunikace se zájemci a dobrovolníky vede vybraná kontaktní osoba odboru. V současné době se aktivní spolupráci s dobrovolníky v muzeu věnuje zhruba třicet zaměstnanců muzea, přibližně deset zaměstnanců pak v rámci odborů zajišťuje prvotní komunikaci s dobrovolníky a administrativu spojenou s programem.

Snaha o přehlednost a ucelenost programu se promítá i do komunikace vedené se zájemci a následně také do samotného procesu navázání spolupráce. Základní informace o projektu jsou veřejnosti předkládány především prostřednictvím webových stránek muzea.¹² Zde uchazeč nalezne nejen základní informace o celém procesu dobrovolnické činnosti v muzeu, ale také tzv. dobrovolnické listy, které představují aktuální nabídku volných dobrovolnických pozic v muzeu. Na základě svého výběru pak zájemce přímo osloví konkrétní kontaktní osoba. Následně se potenciální dobrovolník s uvedenou kontaktní osobou domlouvá na konkrétní podobě a možnostech spolupráce. Nabídky dobrovolnických aktivit využívají jako inspirace také zájemci, kteří nejsou zcela rozhodnuti, jaké činnosti v muzeu by se chtěli účastnit – právě na základě přehledu volných pozic si mohou poměrně jednoduše vytvořit představu, do jakých aktivit se mohou v muzeu zapojit. Zájemci s nejasně vyhraněným zájmem mají zároveň možnost obrátit se na koordinátora programu,

7 V předkládaném článku shrnuji spuštění a dosavadní fungování dobrovolnického programu v Národním muzeu především z praktické stránky. Vzhledem ke krátké zkušenosti s dobrovolníky v takovéto instituci si prozatím nedovoluji šířeji rozebrat možnosti zapojení dobrovolníků v kulturních institucích obecně. Domnívám se však, že i rozbor právě konkrétního fungování nově spuštěného programu ve velké kulturní instituci jako je Národní muzeum přináší nové informace a vzhled do problematiky dobrovolnictví v kultuře, stejně tak jako se může stát inspirací pro muzea, galerie a jiné instituce uvažující nad možnostmi zapojení dobrovolníků.

8 Aktuálně (říjen 2015) se práci se sbírkovými předměty věnuje téměř 70 % z celkového počtu dobrovolníků působících napříč Národním muzeem.

9 Dobrovolníci podílející se na katalogizaci a digitalizaci sbírkových předmětů nenahrazují práci pracovníků jednotlivých oddělení, stejně tomu tak je i u dalších činnostech, které účastníci programu v muzeu vykonávají.

10 Koordinátor dobrovolníků působí v rámci Odboru náměstka pro centrální sbírkotvornou a výstavní činnost.

11 Např. Náprstkovo muzeum.

12 Program je přehledně zájemcům o dobrovolnictví prezentován ve zvláštní záložce na stránkách muzea (<http://www.nm.cz/Volnamiesta-Narodni-muzeum/Dobrovolnicko-program/>).

13 Např. pro jednoho z dobrovolníků se tak podařilo najít uplatnění na Oddělení marketingu.

14 Viz např. články v denících *Metro* a *Pražský deník* (ŠKVOR, Josef. Chcete se stát dobrovolníkem? Začít můžete hned, a to přímo v Národním muzeu. *Metro* [online]. Praha: 2015 [cit. 8. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.metro.cz/chcete-se-stat-dobrovolnikem-zacit-muzete-hned-a-to-primo-v-narodnim-muzeu-158-co-se-deje.aspx?c=A150204_141219_co-se-deje_jsk; *Národní muzeum hledá dobrovolníky*. *Pražský deník*. Praha: 2015, vyd. 5. 2. 2015, s. 3.) nebo reportáž České televize v pořadu *Z Metropole* (Dobrovolníci v Národním muzeu. *Z Metropole* [reportáž]. Praha: 2015, odvysíláno 21. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.ceska-televize.cz/livysilani/10116288835-z-metropole/215411058230012/obsah/389061-dobrovolnici-v-narodnim-muzeu>.) a další.

15 Z vyjádření dobrovolníka působícího v Muzeu Antonína Dvořáka ke 2. 7. 2015 a z vyjádření dobrovolnice působící na Zoologickém oddělení k 30. 6. 2015.

16 Na roli dobrovolníků v propagaci muzea upozornil např. Mgr. Tomáš Drobný (DROBNÝ, Tomáš. *Dobrovolnictví. Prostředník mezi muzeem a veřejností*. In: *Muzea pro všechny. Handicapovaní a dobrovolníci v kulturních institucích ČR*. Praha: Asociace muzeí a galerií, 2012, s. 102. ISBN 978-80-86611-48-8.).

17 K dvojí roli dobrovolníků v muzeu viz GOODLAD, Sinclair a McIVOR, Stephanie. *Museum Volunteers. Good Practise in the Management of Volunteers*. New York: Routledge, 1998, s. 9. ISBN 978-0-415-18209-6. Za přímou zpětnou vazbu můžeme považovat např. jejich vyjádření týkající se dobrovolnického programu a aktivit instituce, za nepřímou např. skutečnost, zda pokračují ve spolupráci či projeví zájem i o aktivity muzea, kterých se přímo neúčastní.

kteří je připraven zodpovědět veškeré otázky týkající se programu a pomoci zájemcům s výběrem aktivity, v níž se mohou uplatnit. Koordinátor i ostatní pracovníci muzea zapojení do spolupráce s dobrovolníky se snaží vyjít vstříc i těm zájemcům, kteří by se rádi podíleli na činnosti muzea mimo nabídku volných dobrovolnických pozic. Nutno podotknout, že i u vymezování těchto aktivit dbají zaměstnanci na zohlednění, aby byla vybraná aktivita pro muzeum jako celek přínosná a smysluplná.¹³

S vybranými uchazeči je po krátkém pohovoru uzavřena jednoduchá smlouva. Muzeum uzavírá se zájemci smlouvy o spolupráci s dobou trvání zpravidla několik měsíců. Během této doby mají obě strany možnost vyzkoušet si, zda jim nastavená spolupráce a její podmínky vyhovují. Před zahájením vlastní dobrovolnické činnosti jsou dobrovolníci proškoleni v bezpečnosti a požární ochraně dle charakteru pracoviště, na kterém budou působit. Zaměstnanci na jednotlivých odděleních je následně již přímo podrobně seznámí s činností, kterou budou v muzeu vykonávat.

Únorové zahájení dobrovolnického programu vyvolalo velmi pozitivní odezvu v médiích.¹⁴ V návaznosti na mediální ohlas projektu projevila veřejnost značný zájem o zapojení se do dobrovolnického programu. Ve velmi krátké době se na muzeum obrátilo více než sto lidí se zájmem přispět k jeho činnosti, uvedení celého projektu do praxe proběhlo tedy velmi rychle. Po oficiálním rozběhnutí programu stejně jako v následujících měsících se ukázala jako velmi důležitá schopnost kontaktních osob a koordinátora komunikovat se zájemci o dobrovolnickou činnost v muzeu vstřícně a s oceněním jejich rozhodnutí podílet se na aktivitách instituce. Stejně tak dobrovolníci velmi oceňují a kvitují vstřícný postoj zaměstnanců, s nimiž v muzeu spolupracují. Spokojenost účastníků projektu v tomto ohledu potvrzuje nejenom jejich pokračující spolupráce s muzeem ale přímo také jejich vyjádření: „Dobrovolnický program, kterého se v současné době účastním v Muzeu Antonína Dvořáka,

zatím splňuje vše, proč jsem se přihlásil. Spolupráce se zaměstnanci muzea je skvělá. Spolupracuji s příjemnými lidmi, kteří mi pomáhají se zadanými úkoly, když jsem v nesnázích. Jsou ochotní zodpovědět na mé případné dotazy týkající se chodu a struktury muzea a života a díla Antonína Dvořáka. Na práci, kdy většinou pomáhám s dokumentací fotografií, mne především baví a pokaždé se těším, že se dočím, nebo objevím něco nového a zajímavého...“ či „Dostala jsem šanci poznat odborníky v daném oboru a pracovat v příjemném kolektivu...“¹⁵

Zájemci o projekt a dobrovolníci zajišťují propagaci instituce na veřejnosti.¹⁶ V pozornosti, kterou až doposud veřejnost programu věnuje, se mimo jiné potvrdil zájem o činnost a aktivity Národního muzea a instituce jako celku. Účastníci projektu ve své podstatě pro muzeum zastávají nejenom roli potenciálního zdroje činnosti, ale jsou zároveň stavěni i do role muzejního publika – vedle propagace tak instituci a jejím pracovníkům poskytují přímou i nepřímou zpětnou vazbu.¹⁷

Od oficiálního spuštění programu do dnešní doby – tedy za devět měsíců – se do projektu zapojilo zhruba sto třicet dobrovolníků napříč různými odděleními muzea. Někteří z nich se k činnosti muzea připojili jen na několik měsíců. Většina z tohoto počtu se však aktivit muzea účastní nadále. Za povšimnutí stojí jistě také věková skladba dobrovolníků – více než šedesát procent dobrovolníků tvoří studenti.¹⁸

Přínos dobrovolnického programu pro muzeum můžeme vidět nejenom ve zmíněné propagaci celé instituce a v činnosti, kterou zde dobrovolníci vykonávají – doposud se jedná o zhruba čtyři tisíce tři sta odpracovaných hodin, které zájemci muzeu ve svém volném čase věnovali. V neposlední řadě se tento projekt stává příležitostí, jak otevřít Národní muzeum veřejnosti a dát jí možnost nahlédnout do jeho fungování. Další rozvoj programu tedy jistě přispěje nejenom k obohacení samotných zájemců o dobrovolnictví, ale také celé instituce.

Použité zdroje

Dobrovolníci v Národním muzeu. Z *Metropole* [reportáž]. Praha: 2015, odvysíláno 21. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288835-z-metropole/215411058230012/obsah/389061-dobrovolnici-v-narodnim-muzeu>.

DROBNÝ, Tomáš. Dobrovolnictví. Prostředník mezi muzeem a veřejností. In: *Muzea pro všechny. Handicapovaní a dobrovolníci v kulturních institucích ČR*. Praha: Asociace muzeí a galerií, 2012. ISBN 978-80-86611-48-8.

GOODLAD, Sinclair a McIVOR, Stephanie. *Museum volunteers. Museum Volunteers. Good Practise in the Management of Volunteers*. New York: Routledge, 1998. ISBN 978-0-415-18209-6.

Metodické doporučení Ministerstva kultury ČR pro dobrovolnictví v kultuře a umění. 2012.

Metodické doporučení Ministerstva kultury ČR pro dobrovolnictví v kultuře a umění. Praha: NIPOS, 2015.

MÜLLEROVÁ, Magdalena (ed.). *Dobrovolníci pro kulturu. Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2011. ISBN 978-80-7008-268-3

Národní muzeum hledá dobrovolníky. *Pražský deník*. Praha: 2015, vyd. 5. 2. 2015, s. 3.

ŠKVOR, Josef. Chcete se stát dobrovolníkem? Začít můžete hned, a to přímo v Národním muzeu. *Metro* [online]. Praha: 2015 [cit. 8. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.metro.cz/chcete-se-stat-dobrovolnikem-zacit-muzete-hned-a-to-primo-v-narodnim-muzeu-158-/co-se-deje.aspx?c=A150204_141219_co-se-deje_jsk

VYKOUPILOVÁ, Pavla. Muzeum s dobrovolníky nebo bez nich?. Příspěvek pronesený na konferenci 20. listopadu 2015, *Muzeum pro návštěvníky: tradiční i nové formy komunikace a prezentace* [online]. Praha: 2015 [cit. 24. 7. 2015]. Dostupné z: <http://emuzeum.cz/muzeologie-a-metodika/sborniky-konferenci/muzeum-pro-navstevniky-tradici-i-nove-formy-komunikace-a-prezentace-1.html>

18 Na základě podrobného rozboru věkové a sociální struktury dobrovolníků působících v Národním muzeu je možné do budoucna program dále rozvíjet – uzpůsobit program určitým skupinám dobrovolníků a v propagaci projektu naopak pozornost zaměřit na skupiny jiné (např. na seniory).

Obrazová příloha



Obr. 1: Dobrovolníci mají možnost zapojit se i do přímé práce se sbírkovými předměty.

Obr. 2: Dobrovolnice Numismatického oddělení.

Obr. 3: Mezi dobrovolnické činnosti může patřit například i zadávání údajů do databáze sbírkových předmětů.